

“Наша мова для нас святая, бо яна нам ад Бога даная”

Ф. Багушэвіч

Мой родны кут як ты мне
мілы!..
Забыць цябе не маю сілы!
Не раз, утомлены дарогай,
Жыццём вясны мае убогай,
К цябе я ў думках залятаю
І там душою спачываю.
О, як бы я хацеў спачатку
Дарогу жыцця па парадку
Прайсці яшчэ раз, азірнуцца,
Сабраць з дарог каменні
тыя,
Што губяць сілы маладыя,
К вясне б маеі хацеў
вярнуцца.

Паэты і пісьменнікі пра мову

Калейдаскоп
сакавік 2024

Ніякае багацце людзей не бывае даражэйшым за іх родную мову. (Я. Колас)

Я — беларус, і я шчаслівы,
Што маці мову мне дала,
Што родных песень пералівы
І зблізку чую, і здаля.
(Н. Гілевіч)

Толькі праз родную мову чалавек можа стаць беларусам, бо ў ёй хімія і фізіка,
гісторыя і батаніка, эканоміка і культура таго, што называецца нацыяй, народам.
(Я. Сіпакоў)

Народ пранясе цябе, родная мова,
Святлом незгасальным у сэрцы сваім.
(М. Танк)

Дзяды і бацькі нашу мову стваралі,
Каб звонка звінела, была, як агонь.
(П. Броўка)

Мова — гэта вялікі народны скарб. Яе нельга не паважаць, як нельга не паважаць
родны народ. (І. Мележ)

Хто не шануе родную мову, той не шануе сябе самога, ні свой род, ні сваіх дзядоў-
бацькоў, якія той жа мовай гаварылі. (В. Ластоўскі)

Я закаханы ў матчыну мову, а ёю пахнуць хлеб і малако. (С. Грахоўскі)

Народныя традыцыі

Калейдаскоп
сакавік 2024

Прыказкі і прыкметы

Калі ў сакавіку вада не цячэ, то ў красавіку трава не расце.

У сакавіку аблокі плывуць высока і хутка – да добрага надвор'я.

Сухі сакавік – год павінен быць урадлівым, мокры – неўраджайным.

Калі холад сканчаецца да канца сакавіка – быць цёпламу лету.

Гром у сакавіку – на ўраджай.

Чайка прыляцела – хутка лёд пойдзе.

Калі ў сакавіцкія завеі снег кладзецца на палях няроўна, хваліста, грудамі, то добра народзяцца гародніна і ярына.

Грак на гары – вясна на двары.

Частыя туманы – да дажджлівага лета.

Дзяцел стукае – быць вясне позняй.

Народныя традыцыі

Калейдаскоп
сакавік 2024

Сакавік

1. *Залвіцыны вячоркі.
2. *Серада Папяльцовая (пач. Вялікага посту ў католікаў, да 16.04). *Лысая серада. На ўзгорках з'яўляюцца «праталіны-залысіны». (Маладзкі да 9.03).
3. *Блакiтны чацвер. Тумановы дзень. *Крывы, Тлусты чацвер, Валосы, Валосся. Свята жывёлы. «На Валосага бліны пяклі ці аладкі, каб былі валы гладкі».
4. *Цешчыны вечары. *Казімір*. «Святы Казімір дровы сякець і ў клад кладзець».
5. *Масленыя Дзяды (Бабы). «Дзяды не зналі бяды, а нашы ўнукі зазналі мукі». *Васіль Капальнік*. Са стрэх капае.
6. *Масленіца. «Масленіца ў «вяху» (пасля поўні) — дзяржы пшаніцу ў мяху, сей пшаніцу на ўсю руку». *Развітальны, або Дараваны дзень. *Гуканне вясны. «Блаславі, Божа, зіму замыкаці, вясну загукаці». На Палессі вадзілі карагоды, «спявалі чырачку», насілі ёлку з вянком.
7. *Паласказуб. Першы дзень Вялікага посту (да 23.04). Паласкалі зубы гарэлкаю (у час посту не пілі).
9. *Уступная серада. Каб урадзіў лён, мылі верацёны ці калаўроты, хадзілі ў карчму і пераскоквалі праз пень. *Заляцанне на Масленым тыдні. *Янка, Паўраценне*. Мядзведзь паварочваецца ў берагу на другі бок.
12. *Зборава субота. Абрад «споведзі дзежкі». *Рыгор*. «На святога Рыгора ідуць рэкі ў мора».
13. *Зборніца, Ізбор. Адзін з варыянтаў Новага года/лета пасля прыняцця юліянскага летазлічэння. «Святы Ізбор упярод ступіць». Пачатак збору селяніна ў поле.
14. Аўдоця Вясноўка, Аўдокі. Гуканне вясны. «На Аўдокі голы бокі». (1.03 Новы год / Новае лета у мінулым, сакавіцкі каляндарны стыль). «Святы Еўдакей ... пераступ года», «Калі на Аўдакеі добрае надвор'е, то будзе добры лён».
15. Хвядот. «На Хвядота занос — усё сена знясе».
17. Герасім Гракоўнік. «Герасім гракоў прыгнаў».
18. Веснавое раўнадзенства. *Усход 7.17, захад 19.18. Поўня* (да 24.03).
19. Язэп. «Святы Язэп сярод посту шлюб дае прахвосту» (забарона на шлюб). «На Язэпа пагода — год ураджайны».
22. Саракі. Было Новым годам/летам. Свята вясновага раўнадзенства. «Дзень з ноччу мераецца». «Святыя Саракі наперад пайшлі». Свята птушак. Прылятае 40 выраяў. «Святыя Саракі ў поле саху валаклі». *Пліска*. «На святога Пліска праб'ець лёд і пліска».
25. Дабравешчанне, Звеставанне. «І птушка гнязда не кладзе». Прылёт бусла. *Гуканне вясны*. Было Новым годам/летам. «Перша свята — нова летца, Благавешчан зямлю сушыць». *Рыгор*. «На Рыгора зіма ідзе ў мора».
26. Міжблагавешчыны (да 7 красавіка). Забарона на «запасванне» кароў.
28. *Пачатак Храстовага тыдня. Пяклі «храсты». Засеўкі. Абрад «жаніцьбы коміна».
30. *Серадапосце. Выпякалі «храстцы». *Аляксей Цёплы*. Дзень рыбалова. «На Цёплага Аляксея рыба ідзе на нераст, карова на верас, а бортнік на хвою».

Папулярызация беларускай мовы

Калейдаскоп
сакавік 2024

«Надыход вясны»

Напярэдадні Міжнароднага дня жанчын у рамках папулярызатыі беларускай мовы і літаратуры 7 сакавіка для вучняў 6-ых класаў прайшло мерапрыемства «Надыход вясны».

Вучням былі прапанаваны разнастайныя заданні: разгадваўне філвардаў на пошук вясновых кветак, расшыфроўка фразеалагізмаў у малюнках, складанне прыказак, а таксама складанне партрэта ідэальнай маці вачыма дзяцей.

Дзеці з ахвотай і цікавасцю выконвалі творчыя заданні.

Настаўнік беларускай мовы і літаратуры Гарэва В.М.

1 сакавіка 95 год з дня нараджэння Еўдакіі Лось

Еўдакія Лось – беларуская паэтэса. Нарадзілася 1 сакавіка 1929 года ў вёсцы Старына Ушацкага раёна Віцебскай вобласці ў сялянскай сям’і. Пасля заканчэння Ушацкай сямігодкі вучылася на школьным аддзяленні Глыбоцкага педвучылішча (1945-1948), затым на філалагічным факультэце педінстытута ў Мінску (1948-1955). Член Саюза пісьменнікаў СССР з 1957 года.

Першы верш «Сэрца дзяўчыны» надрукаваны ў часопісе «Работніца і сялянка» ў 1948 годзе. Аўтар зборнікаў вершаў «Сакавік» (1958), «Палачанка» (1962), «Людзі добрыя» (1963), «Хараство» (1965), «Яснавокія мальвы» (1967), «Вянцы зруба» (выбранае, 1969), «Перавал» (вершы і паэмы, 1971), «Галінка з яблыкам» (1973), «Лірыка» (1975), «Лірыка ліпеня» (вершы і паэмы, 1977), «Валошка на мяжы» (выбранае, 1984). Для дзяцей выйшлі кніжкі вершаў «Абутая елачка» (1961), «Казка пра Ласку» (1963), «Вяселікі» (1964), «Зайчык-выхваляйчык» (1970), «Дванаццаць загадак» (1974), «Смачныя літары» (1978), апаবাদанняў «Дзесяць дзён у Барку» (1984). У 1979 выйшлі Выбраныя творы ў 2 тамах. Пісала вершы для дзяцей («Абутая ёлачка», «Казка пра Ласку», «Вяселікі», «Зайчык-выхваляйчык», «Дванаццаць загадак»). Творы, адрасаваныя маленькаму чытачу, вызначаюцца веданнем дзіцячай псіхалогіі, даступнасцю зместу, дакладнасцю вобразаў. Напісала кнігі прозы «Пацеркі» (1966) і «Травіца брат-сястрыца» (1970). У 1977 у часопісе «Полымя» надрукаваны цыкл «Навелы пятага паверха». Пераклала на беларускую мову кніжку вершаў С. Баруздіна «Краіна, дзе мы жывём» (1977). Вершы і паэмы Е. Лось перакладаліся на рускую, украінскую, літоўскую і іншыя мовы. Музыку на яе вершы напісалі У. Алоўнікаў, Т. Вагнер, Д. Камінскі, Ю. Семяняка, Д. Смольскі і інш. Узнагароджана ордэнам «Знак Пашаны», медалямі, Ганаровымі Граматамі Вярхоўных Саветаў БССР і Латвійскай ССР.

Яе імем названы вуліца ў Віцебску, Ушацкая раённая бібліятэка.

Юбілейныя даты

Калейдаскоп
сакавік 2024

4 сакавіка 105 год з дня нараджэння Міколы Лупсякова

Мікола (Мікалай Радзівонавіч) Лупсякоў — беларускі пісьменнік. Нарадзіўся 4 сакавіка 1919 года ў Маскве ў сялянскай сям’і. У 1921 годзе сям’я з Масквы вярнулася на радзіму — у вёску Папаратнае (цяпер — у Жлобінскім раёне). У 1935 годзе паступіў на рабфак пры Белдзяржуніверсітэце, а ў 1936 годзе — на літаратурны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута, які скончыў у 1941 годзе. Працаваў у газеце «Казахстанская правда» (1943—1944), рэдакцыях часопісаў «Беларусь» (1944—1945) і «Бярозка» (1945—1949). Сябра Саюзу пісьменнікаў СССР з 1944 года. Пісаць пачаў яшчэ ў школе. Выдаў зборнікі апавяданняў «Першая атака» (1944), «Апавяданні» (1947), «Мост» (1947), «Дружба» (1952), «Чырвоны бераг» (апавяданні і нарысы, 1954), «Дняпроўская чайка» (1957, 1988), «Паядынак» (1957), «У вераб’іную ноч» (1958), «Ля пераправы» (1959), «Прырэчча» (аповесць і апавяданні, 1961), «На берагах Дняпра» (1966), Выбраныя творы (1968). Пасля смерці пісьменніка выйшлі зборнікі апавяданняў «Міхалаў дуб» (1974), «Дняпроўская чайка» (1988).

Для дзяцей выйшлі кніжкі апавяданняў «Разведчыкі» (1949), «На вірах» (1974) і аповесць «Я помню...» (1964).

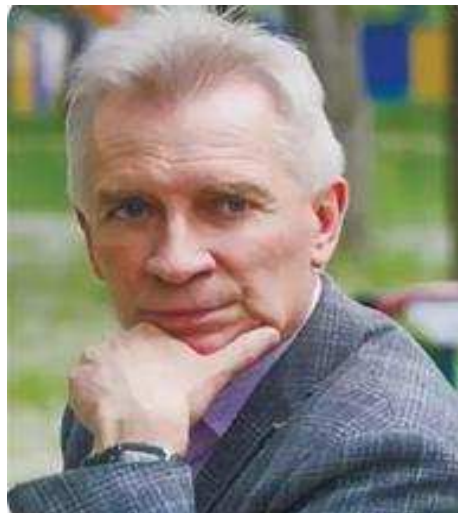
Пераклаў на беларускую мову асобныя творы Дж. Лондана, У. Гаршына, П. Паўленкі, А. Гайдара, У. Курачкіна і іншыя.

Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны I ступені і медалямі.

Юбілейныя даты

Калейдаскоп
сакавік 2024

5 сакавіка 65 год з дня нараджэння Уладзіміра Мазго

Уладзімір Мазго — беларускі паэт.

Нарадзіўся 5 сакавіка 1959 года ў гарадскім пасёлку Зэльва Гродзенскай вобласці. У 1976 годзе паступіў на філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (скончыў завочна ў 1985 годзе).

Аўтар паэтычных кніг «Пад спеў крыніц» (1982), «Вершаліна» (1987), «Марафон» (1992), «Анёл нябесны» (2007), «Сакавіны» (2012, паэзія і проза), «У нябёсах вясны» (2013, выбраныя творы).

Выдаў кнігі для дзяцей «Калі спрачаюцца маланкі» (1989), «Суседзі па сусвеце» (1994), «Смехапад» (1999), «Прыгоды марахода» (2002), «Цуда-вуда» (2008), «Таямнічая планета» (2008), «Лепшыя сябры» (2012), «Загадкавая азбука» (2012), «Адвечныя скарбы Радзімы» (2013), «Адкрывай свой родны край» (2013), «Завітала ў госці казка» (2014), «Слоны с Луны» (2014, пераклад з беларускай), «Вавёркі лушчаць зоркі» (2019). Асобныя творы перакладзены на рускую, англійскую, таджыкскую, чувашскую і іншыя мовы.

Аўтар слоў многіх папулярных песень, што ўвайшлі ў рэпертуар зорак беларускай эстрады. Песні гучалі на міжнародным фестывалі мастацтваў «Славянскі базар» у Віцебску, нацыянальным фестывалі песні і паэзіі «Маладзечна», міжнародных фестывалях у Вільнюсе і Беластоку.

Лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі ў галіне літаратуры (2005), літаратурнай прэміі імя Васіля Віткі (2005), Лаўрэат літаратурнай прэміі Залаты купідон (2008).

Выдатнік друку Беларусі (2007). Ганаровы грамадзянін Зэльвенскага раёна (2008). Медаль Францыска Скарыны (2016). Пераможца конкурсу на лепшы літаратурны, мастацкі і музычны твор, прысвечаны 100-годдзю пагранічнай службы, Дзяржаўнага пагранічнага камітэта Рэспублікі Беларусь (2018).

Узнагароджаны Ганаровым знакам Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры, інфармацыі, спорту і турызму (2018).

Юбілейныя даты

Калейдаскоп
сакавік 2024

20 сакавіка 70 год з дня нараджэння Міколы Мятліцкага

Мікола (Мікалай Міхайлавіч) Мятліцкі - беларускі паэт. Нарадзіўся 20 сакавіка 1954 года ў вёсцы Бабчын Хойніцкага раёна Гомельскай вобласці.

Закончыў філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1977). Працаваў карэспандэнтам штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» (1977—1983), старэйшым рэдактарам рэдакцыі крытыкі, літаратуразнаўства і драматургіі выдавецтва «Мастацкая літаратура» (1983—2002). У 2002—2014 гадах — галоўны рэдактар часопіса «Полымя».

Першы зборнік вершаў «Абеліск у жыцце» выйшаў у свет у 1980 годзе. Выдаў кнігі паэзіі «Мой дзень зямны» (1985), «Ружа вятроў» (1987), «Горкі вырай» (1988), «Шлях чалавечы» (1989), «Палескі смутак» (1991), «Бласлаўненне» (1991), «Чаканне сонца» (1994), «Бабчын. Кніга жыцця.» (1996), «Бабчын. Кніга жыцця» (1997) і іншыя. Для дзяцей — вершы «Няправільныя санкі» (1991).

Шмат часу аддаваў перакладам паэзіі народаў свету. Сярод іх кніга паэзіі казахскага асветніка, першапраходца на ніве прыгожага пісьменства Абая «Стэпавы прастор». У 2012-м паэт выдаў анталогію «Пад крыламі Дракона: Сто паэтаў Кітая», затым пабачыла свет анталогія «Пялёсткі лотаса і хрызантэмы: 100 паэтаў Кітая XX стагоддзя».

Член Саюза пісьменнікаў Беларусі з 1981 года. Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1986) — за зборнік вершаў «Мой дзень зямны», Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь ў галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры (1998) — за кнігу вершаў «Бабчын: Кніга жыцця», апублікаваную ў 1996 годзе, спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры.

Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь (2019).

28 сакавіка 90 год з дня нараджэння Кастуся Цвірка

Кастусь Цвірка — беларускі паэт, перакладчык, гісторык, фалькларыст, этнограф, мовазнавец. Нарадзіўся 28 сакавіка 1934 года ў Вёсцы Зялёная Дуброва Старадарожскага раёна Мінскай вобласці.

Скончыў аддзяленне беларускай мовы і літаратуры філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1958). У 1972 г. скончыў аспірантуру пры Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР і з таго часу — навуковы супрацоўнік гэтага інстытута. З 1981 г. — старшы рэдактар выдавецтва «Юнацтва», з 1984 г. — рэдактар аддзела паэзіі часопіса «Полымя». Кандыдат гістарычных навук (1972). З 1995 г. — кіраўнік і галоўны рэдактар праекта «Беларускі кнігазбор».

Друкуецца з 1951 г. Аўтар зборнікаў паэзіі «Такія сэрцы ў нас» (1959), «Бягуць раўчкі» (1962), «Чарназём» (1967), «Каласы» (1975), «Сцежка дадому» (1980), «Хат вячысты дар» (1982), «Лодка долі тваёй» (1988) і інш. Аўтар кнігі «Слова пра Сыракомлю: Быт і культура беларусаў у творчасці, вясковага лірніка» (1975). Піша і для дзяцей: кнігі вершаў і казак «Як Алесь згубіўся ў лесе» (1986), «Добрыя суседзі» (1988) і інш.

Аўтар мастацкіх нарысаў, звязаных з літаратурнымі мясцінамі Беларусі — «Дарога ў сто год» (1974), «Той курган векавечны» (1985), а таксама манаграфіі «Слова пра Сыракомлю» (1975). Суаўтар кнігі «Беларуская фалькларыстыка эпохі феадалізму» (1989) (разам з Г.Каханоўскім, Л.Малаш, 1989). Складальнік тома «Вяселле. Абрад» (1978), кнігі ўспамінаў пра З.Бядулю (з Я.Садоўскім, 1988), зборніка твораў Я.Чачота «Наваградскі замак» (1989), зборніка «Філаматы і філарэты» (1998).

Выступае ў друку з артыкуламі па культуры мовы.

Лаўрэат прэміі «Залаты апостраф» (2011).

Літаратурная старонка

Калейдаскоп
сакавік 2024

Сакавік і яго сёстры

Былі ў Сакавіка дзве сястры: старэйшая — багатая ды ганарыстая і малодшая — бедная, затое добрая і ласкавая.

Багатая жыла на далёкай поўначы ў прыгожым палацы, а бедная — на цёплым поўдні ў сялянскай хаце.

У багатай сястры дарагія ўборы ды самацветы ў скрынях ляжаць, а ў беднай усяго таго багацця, што прыгожыя кветкі ў садочку цвітуць ды птушкі на розныя галасы шчабечуць. І сама яна вясёлая, гарзлівая, ходзіць па садочку ды песні спявае.

Багатая і бедная сёстры любілі ездзіць да брата Сакавіка ў госці. Бывае, гляне Сакавік на неба, бачыць: птушкі з поўдня ляцяць, на радзіму з выраю вяртаюцца.

— Гэта мая малодшая сястрыца да мяне ў госці едзе! — радуецца Сакавік.

І вось ужо следам за птушкамі грукоча па палях і лугах прыбраны зялёнымі галінкамі вазок малодшай сястры.

Сястра з братам сардэчна вітаецца, ласкава яму ўсміхаецца. І ад гэтай усмешкі расцвітаюць першыя пралескі.

Брат сястру вядзе ў святліцу сасновую, саджае за стол дубовы. Рады ён сустрэчы з любай сястрою.

Але тут як падзьме з поўначы холадам, як сыпане ў вочы снегам...

— Гэта старэйшая сястра да мяне ў госці едзе! — кажа Сакавік і выходзіць сустракаць багатую сястру.

Імчыць багатая сястра ў срэбных санях, на белых конях, дарогу снегам засыпае.

Ды толькі халодная ды ганарыстая яна, не ўсміхаецца брату, слова прыветнага не вымавіць.

Зірнула старэйшая сястра на сінія пралескі, якія распусціліся на праталінах, і дыхнула на іх марозам. Не любіла багатая сястра беднай, ні яе кветак, ні птушак, ні песень.

— Зараз я буду гасцяваць у брата Сакавіка! — грозна закрычала яна на малодшую сястру.

Пакрыўдзілася малодшая сястра, села ў свой зялёны вазок і паехала. Але недалёка ад'ехала, бо вырашыла не саступаць старэйшай сястры. Яшчэ не адгасцявала старэйшая сястра, як малодшая вярнулася. І ад яе ўсмешкі гарачэй прыгрэла сонейка, расцвілі зноўку краскі.

І хоць злавалася старэйшая сястра, дыхала марозам, сыпала снегам, усё дарэмна — малодшая сястра гасцявала ў брата Сакавіка, аж пакуль старэйшая не паехала дадому на поўнач.

Вось таму і кажуць, што ў Сакавіка кіпіць, як у гаршку: то сонейка прыгрэе, ручайкі пацякуць, першыя птушкі з выраю прыляцяць, першыя пралескі расцвітуць, то раптам марозам дыхне, снег падае... Гэта да Сакавіка ў госці сёстры завітаюць: Вясна і Зіма.

Клаўдзія Каліна

СЛАВІМ СОНЕЙКА ВЯСНЫ

Сёння сонца ўстала з намі,
Снег пагнала ручайкамі —
Зашумелі ручайкі,
Заспявалі жаўрукі.

Сонца, сонца,
Не абміні маё ваконца, —
Усім свяці, свяці,
Каб мы былі ў жыцці
Шчаслівымі — і я, і ты.

Як жа ўсё павесялела!
Сонца справа, сонца злева,
І пупышкі на вярбе
Усміхаюцца табе.

Хай вайны не будзе ў свеце,
Хай жывуць спакойна дзеці,
Славяць сонейка вясны,
Бачаць сонечныя сны.

Сонца, сонца,
Не абміні маё ваконца, —
Усім свяці, свяці,
Каб мы былі ў жыцці
Шчаслівымі — і я, і ты.

У. Карызна

Вобраз Ярылы

Ярыла ў язычніцкай міфалогіі ўсходніх славян – бог сонца, вясны і ўрадлівасці, кахання. Гэты вобраз у народным уяўленні ўвасабляў абуджэнне прыроды пасля зімовага сну, змену зімовага холаду на веснавую квецень. У гонар Ярылы праводзіліся вясновыя святкаванні, якія суправаджаліся спевамі, пляскамі, карагодамі. У часы хрысціянства Ярыла заменены святым Юрыем.

Ярыла – сімвал адвечнага росквіту вытворчых, жыццёвых сіл прыроды. Само слова паходзіць, відаць, ад слоў “яр, ярына, яравы”, што значыць веснавы, як яравая пшаніца ці жыта.

Вобраз Ярылы шматбачлівы, як шматбачлівая вясна – то халодная, то цёплая, то дажджлівая, то сухая. Таму і ў народнай творчасці вобраз Ярылы ўвасоблены многімі узорами.

Цікава ведаць

Калейдаскоп
сакавік 2024

Рэдкалегія: Кудраўцаў А.(96),
Крупянкова А.(96),
Фруцкая А.(96),
Шаўцоў Д.(96)
Рэдактар Юрчанка С.А.